

JAK SZUKAĆ INICJATYW PROŚRODOWISKOWYCH, CZYLI ZOSTAŃ SZKOLNYM DETEKTYWEM

ORGANIZATOR

ORLEN
FUNDACJA
IM. IGNACEGO
ŁUKASIEWICZA

WSTĘP

Drodzy Uczniowie i Drogie Uczennice,

zapraszamy Was do wyjątkowej przygody – zabawy w prośrodowiskowego detektywa!

Być może zastanawiacie się: czym właściwie jest szkoła przyjazna środowisku? To pytanie nie ma jednej odpowiedzi, bo każda szkoła, każda klasa i każdy uczeń mogą odkrywać ją na swój sposób. Waszym zadaniem będzie wyruszyć na poszukiwania, podjąć wyzwanie i znaleźć miejsca, pomysły oraz działania, które pomogą Wam zmieniać rzeczywistość wokół siebie.

Działania prośrodowiskowe to nie tylko wielkie akcje i głośne kampanie. To również drobne gesty, codzienne wybory i pomysły, które – jeśli je połączymy – mogą doprowadzić do naprawdę wielkich efektów. Każdy z Was może być inicjatorem zmian: w szkole, w domu, w swojej miejscowości. Wystarczy ciekawość, otwartość i odrobina odwagi, by odkryć, jakie możliwości kryją się tuż obok Was.

W tym przewodniku znajdziecie inspiracje, wskazówki i ćwiczenia, które pomogą Wam:

- samodzielnie odszukać ekologiczne wyzwania,
- działać w zespole i razem tworzyć nowe inicjatywy,
- spojrzeć na swoje otoczenie świeżym okiem,
- zamieniać pomysły w konkretne działania.

Pamiętajcie: to od Was zależy, jaką historię opowie Wasza szkoła i jaką rolę Wy odegracie w budowaniu jej przyszłości.

Fundacja ORLEN im. Ignacego Łukasiewicza

Tip detektywa:

Wyobraź sobie, że Twoja szkoła zmienia się w miejsce, w którym troska o środowisko jest częścią codzienności. Jak mogłaby wyglądać? Co mogłoby się zmienić? Co chciałbyś zobaczyć w idealnej, przyjaznej środowisku szkole przyszłości?

Jak szukać inspiracji

Pierwszym zadaniem każdego detektywa jest uważna obserwacja oraz zebranie kluczowych informacji i wskazówek. Twoja szkoła i jej otoczenie kryją w sobie mnóstwo wskazówek, które mogą stać się początkiem ciekawych inicjatyw. Pamiętaj: Twoi nauczyciele, koleżanki, koledzy czy pracownicy szkoły również mogą być świetnymi źródłami pomysłów i inspiracji. A jeśli chcesz spojrzeć szerzej – świat Internetu i gotowe materiały staną się Twoim dodatkowym narzędziem w pracy detektywa.

KROK 1: Spacer po szkole i okolicy

Rozpocznij od obserwacji swojej szkoły i najbliższego otoczenia. Weź notes i telefon – zapisuj i fotografuj wszystko, co przyciąga Twoją uwagę.

WEWNĄTRZ SZKOŁY:

Sprawdź, jak wygląda codzienne życie na korytarzach i w salach.

- Czy światła gasną, kiedy sala stoi pusta?
- Czy śmieci trafiają do właściwych pojemników?

Zapisuj swoje spostrzeżenia – pamiętaj, że nawet drobna rzecz może stać się początkiem dużej zmiany.

NA ZEWNĄTRZ:

Podwórko szkolne i okolica to prawdziwa kopalnia tropów!

Rozejrzyj się:

- Rośliny – czy rosną tam rodzime gatunki, czy może pojawiły się rośliny inwazyjne, które wypierają inne? Czy znajdują się rośliny przyjazne dla owadów i ptaków?
- Zwierzęta – poszukaj śladów ptaków, owadów czy innych zwierząt np. jeży. Może w Twojej szkole można zawiesić budkę lęgową lub w inny sposób zadbać o ich dobrostan?
- Przestrzeń – przyjrzyj się boisku, ławkom, placowi zabaw. Czy są miejsca, które notorycznie są zaśmiecanie? A może w pobliżu występują zanieczyszczone rzeki? Albo ktoś urządził tam „dzikie wysypisko śmieci”?

Tip detektywa:

Patrz na szkołę i otoczenie jak na mapę pełną ukrytych wskazówek – czasem rozwiązanie problemu kryje się w najmniej oczywistym miejscu.

KROK 2. Prośrodowiskowa checklista

Narzędzie, które pomoże Ci znaleźć wyzwanie, nad którym chcesz pracować to checklista. Przyjrzyj się szkole z różnych perspektyw. Zaznacz obszary wymagające poprawy, a następnie zastanów się, który z nich przemawia do Ciebie najbardziej. Każdy zapisany punkt to trop, który pomoże Ci zaplanować realne działania prośrodowiskowe w Twojej szkole i jej okolicy.

1. Śmieci i odpady

- ☐ Czy w szkole są kosze do segregacji (papier, plastik, bio, zmieszane)?
- ☐ Czy uczniowie prawidłowo segregują śmieci?
- ☐ Czy w koszach jest dużo plastikowych butelek i jednorazowych opakowań?
- ☐ Czy ktoś zajmuje się opróżnianiem i pilnowaniem segregacji?
- ☐ Czy szkoła prowadzi regularne akcje sprzątanía?

2. Energia i woda

- ☐ Czy światła są gaszone, kiedy klasa jest pusta?
- ☐ Czy komputery i projektory są wyłączane po lekcjach?
- ☐ Czy w łazienkach nie cieką krany?
- ☐ Czy uczniowie pamiętają o zakręcaniu wody?
- ☐ Czy szkoła oszczędza wodę i chroni zasoby wodne (zbieranie wody deszczowej, podlewanie roślin)?
- ☐ Czy szkoła wykorzystuje alternatywne źródła energii lub prowadzi edukację w tym zakresie (panele słoneczne, lampy solarne)?

3. Stołówka i sklepik szkolny

- ☐ Czy widać, że dużo jedzenia trafia do kosza?
- ☐ Czy uczniowie przynoszą śniadania w wielorazowych pudełkach?
- ☐ Czy sklepik sprzedaje dużo napojów w plastikowych butelkach lub słodkich przekąsek w folii?
- ☐ Czy istnieją działania na rzecz ograniczenia odpadów jednorazowych w stołówce i sklepiku?

4. Otoczenie szkoły

- ☐ Czy teren wokół szkoły jest czysty (bez śmieci)?
- ☐ Czy są miejsca, gdzie można by postawić domki dla owadów?
- ☐ Czy szkoła wykorzystuje wodę deszczową do podlewania roślin?
- ☐ Czy rośliny w salach i korytarzach pomagają oczyszczać powietrze?

5. Transport uczniów i nauczycieli

- ☐ Ilu uczniów przyjeżdża autem, ilu rowerem, a ilu przybywa pieszo?
- ☐ Czy są stojaki na rowery i czy są używane?
- ☐ Czy szkoła promuje transport ekologiczny (pieszo, rower)?

6. Świadomość i edukacja prośrodowiskowa

- ☐ Czy w szkole odbywają się akcje edukacyjne, lekcje, quizy, warsztaty, konkursy prośrodowiskowe?
- ☐ Czy są plakaty, gazetki lub ogłoszenia poszerzające świadomość uczniów i nauczycieli w zakresie edukacji prośrodowiskowej?
- ☐ Czy w okolicy występują zanieczyszczone rzeki? Albo „dzikie wysypiska śmieci”?

7. Ślad cyfrowy

- ☐ Czy uczniowie/nauczyciele drukują wiele materiałów, które mogłyby być przesyłane elektronicznie?
- ☐ Czy nauczyciele dopuszczają elektroniczne wersje prac (PDF, Word), czy wymagają wydruków?
- ☐ Czy w pracowni komputerowej są zasady oszczędzania energii (wyłączanie monitorów)?
- ☐ Czy uczniowie wiedzą, że przechowywanie plików w chmurze i korzystanie z Internetu zużywa energię?

8. Fast fashion i odpowiedzialna moda

- ☐ Czy uczniowie często kupują nowe ubrania i noszą je tylko kilka razy albo nawet raz?
- ☐ Czy w szkole są akcje wymiany ubrań lub kiermasze rzeczy używanych?
- ☐ Czy uczniowie wiedzą, jakie skutki środowiskowe ma fast fashion (zużycie wody, CO₂, warunki pracy)?
- ☐ Czy szkoła promuje drugie życie ubrań (upcykling, zbiórki)?
- ☐ Czy widać świadome wybory uczniów (lumpeksy, dzielenie się ubraniami)?

9. Zużycie papieru i materiałów biurowych

- ☐ Czy szkoła używa papieru z recyklingu?
- ☐ Czy używa się długopisów, okładek, linijek i innych przyborów wielokrotnego użytku?

10. Plastik jednorazowy poza stołówką

- ☐ Czy woda, napoje lub przekąski są w jednorazowych kubkach, słomkach, reklamówkach?
- ☐ Czy można je ograniczyć lub zastąpić wielorazowymi?

11. Hałas i zanieczyszczenie powietrza

- ☐ Czy jakość powietrza w okolicy szkoły (według wskazań najbliższej stacji pomiarowej lub aplikacji monitorujących) jest dobra, czy występują zanieczyszczenia?
- ☐ Czy hałas z zewnątrz przeszkadza w lekcjach?
- ☐ Czy szkoła podejmuje działania na rzecz poprawy jakości powietrza (rośliny, promocja transportu ekologicznego)?

Zaznacz, które z obszarów już stosujecie w szkole:

- ☐ **REFUSE:** odmawiamy np. jednorazowych produktów i niepotrzebnych wydruków.
- ☐ **REDUCE:** ograniczamy np. zużycie wody, prądu, plastiku.
- ☐ **REUSE:** używamy wielorazowo np. butelek, pudełek, ubrań, materiałów szkolnych.
- ☐ **REPAIR:** naprawiamy np. ubrania, plecaki, sprzęt w pracowniach.
- ☐ **RECYCLE:** segregujemy śmieci, zbieramy elektrośmieci, baterie, nakrętki.
- ☐ **ROT / COMPOST:** resztki owoców i warzyw trafiają do kompostownika lub donic.
- ☐ **RETHINK:** przemyślane zakupy, świadome korzystanie z mediów cyfrowych, ekologiczne organizowanie wydarzeń.
- ☐ **REFURBISH / UPCYKLING:** przerabiamy stare ubrania, odnawiamy meble i sprzęt, warsztaty upcyklingu.

KROK 3: Rozmowy i współpraca – detektyw działa w grupie!

Najlepsze wskazówki znajdziesz, rozmawiając z innymi! W szkole każdy może być cennym źródłem informacji i inspiracji do działań prośrodowiskowych.

- **Nauczyciele** – z biologii czy geografii odpowiedzą, jak dbać o środowisko; z chemii i fizyki wytłumaczą czym są zanieczyszczenia i jak działają urządzenia oraz pomogą w praktycznych rozwiązaniach, a z doradztwa zawodowego czy etyki wesprą działania społeczne i kampanie edukacyjne.
- **Samorząd uczniowski** – pomoże w organizacji akcji, konkursów i promocji inicjatyw.
- **Woźni i obsługa szkoły** – wiedzą, które miejsca w szkole są problematyczne i jak wygląda gospodarka odpadami w praktyce.
- **Dyrekcja i pedagog** – mogą udzielić zgody na większe akcje i udostępnić dane o zużyciu energii, wody i gospodarce odpadami.
- **Koła ekologiczne i organizacje pozaszkolne** – zapewnią wsparcie merytoryczne, pomogą prowadzić projekt, zorganizować zbiórki, czy też wesprą dodatkowymi pomysłami.
- **Uczniowie** – rozmowy z kolegami pomagają dostrzec codzienne problemy, a chętni mogą prowadzić mini-projekty, obserwacje przyrody lub zostać liderami prośrodowiskowych działań w klasach i na korytarzach.

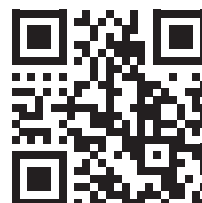

KROK 4: Dodatkowe źródła: filmy, poradniki, inspiracje

Każdy detektyw potrzebuje mapy i wskazówek.

W tej misji Twoimi narzędziami są:

- filmy edukacyjne na YouTube oraz Instagramie (@fundacjaorlenlukasiewicza),
- poradniki EkoCzynnych dostępne na **ekoczynni.pl**.
- inspiracje z Internetu (strony edukacyjne oraz relacje innych szkół pokażą Ci, jakie akcje prośrodowiskowe działają w praktyce).
- sprawdzaj strony np. WWF, Fundacji Nasza Ziemia, EcoSchools
- social media – poproś nauczyciela, by przejrzał Instagram lub Facebook

Tip detektywa:

Rób zdjęcia i zapisuj pomysły, oceniaj ich wykonalność w Twojej szkole i twórz własne projekty. Im więcej źródeł, tym ciekawsze i oryginalniejsze mogą być Twoje inicjatywy!

Czas zostać mistrzem planowania!

Czas przejść do najważniejszego etapu – zamieniania idei w konkretne działania.

W tej części poznasz trzy sprawdzone techniki, które pomogą Ci:

- zebrać wszystkie pomysły,
- spojrzeć na projekt z różnych stron,
- przewidzieć pułapki i znaleźć rozwiązania.

Tip detektywa:

Połącz wszystkie trzy techniki! Przygotuj notes, kolorowe karteczki i otwórz umysł na kreatywne myślenie – Twoja przygoda z EkoCzynnymi właśnie wchodzi na kolejny poziom!

1 Burza mózgów – łap każdy trop

Burza mózgów to metoda generowania jak największej liczby pomysłów w grupie.

Kluczowe zasady:

- Twórz dużo i śmiało – nawet najbardziej szalone pomysły mogą być cenne,
- Nie oceniaj, tylko zapisuj – każdy pomysł może inspirować następny,
- Zadbaj o porządek – używaj karteczek, tablicy lub rysunków, żeby nic nie zginęło.

2 Technika sześciu kapeluszy – patrz z różnych stron

Metoda Edwarda de Bono pozwala spojrzeć na problem z różnych perspektyw.

- Na zmianę zakładaj „kapelusze” symbolizujące różne sposoby myślenia.
- W danym momencie myśl tylko w jednym „kapeluszu” – czyli skup się na jednej perspektywie, nie mieszaj ich ze sobą.
- Łącz pomysły i szukaj rozwiązań, które uwzględniają różne punkty widzenia.

BIAŁY

fakty, dane, bez ocen,

CZARNY

krytyka, wady,
zagrożenia,

CZERWONY

emocje i odczucia,

ŻÓŁTY

pozytywy i możliwości,

ZIELONY

nowe pomysły,
kreatywność,

NIEBIESKI

kontrola i porządek
w myśleniu.

3 Odwrócona burza mózgów

Ta technika pomaga przewidzieć problemy i znaleźć kreatywne rozwiązania. Zamiast od razu szukać sukcesu, najpierw pomyśl: co mogłoby pójść źle? Przykład: niedaleko szkoły płynie rzeka, ale ktoś zrobił tam „dzikie wysypisko śmieci”

- Wypisz, co złego mogłoby się stać rzece i jej mieszkańcom – np. zatrucie wody, śmierć ryb i innych zwierząt, brzydki zapach, niebezpieczeństwo dla ludzi, którzy tam przebywają.
- Znajdź sposoby, by temu zapobiec – np. zorganizować akcję sprzątnięcia z udziałem uczniów i mieszkańców, ustawić kosze na śmieci i tablice informacyjne, zgłosić sprawę do władz gminy lub straży miejskiej.
- Dzięki temu zobaczysz ryzyka i zaproponujesz konkretne działania, które pomogą oczyścić teren i ochronić rzekę przed kolejnym zaśmieceniem.

Razem możemy więcej!

Twoje działania mają większy efekt, gdy włączysz w nie innych – uczniów, nauczycieli, rodziców, sąsiadów i lokalne instytucje. Organizujcie wspólne akcje: sprzątnięcie, warsztaty, a także współpracujcie z bibliotekami, fundacjami czy domami kultury.

Nie zapominaj też o większym otoczeniu! Odwiedzaj parki narodowe, rezerваты, oczyszczalnie ścieków i inne miejsca, które pokazują, jak działają duże projekty. Spotkania z ekspertami i praktyczne wizyty mogą być świetną inspiracją do własnych działań w szkole i okolicy.

Tip detektywa:

Zrób listę miejsc i osób, z którymi możesz współpracować. Każda rozmowa, wizyta czy wspólna akcja to nowy trop do wykorzystania w Twoim projekcie!

Projekty, które inspirują

W całej Polsce, w ramach programu EkoCzynni, powstały niesamowite inicjatywy! Nie kopiuj ich, lecz szukaj inspiracji i stwórz własną drogę! Każdy sukces zaczyna się od małego pomysłu i odwagi. Twój projekt też może stać się takim przykładem!

Tip detektywa:

Ty również pokaż swój projekt światu! Poproś nauczyciela, by pokazał wasz projekt mediach społecznościowych. Nasz poradnik „Jak nagrać film” podpowie Ci, jak efektownie przygotować film – nie tylko do wniosku o grant w programie EkoCzynni, ale także do pokazania projektu światu!

A teraz: do dzieła EkoCzynni!

Gratulacje, detektywi!

Dotarliście do końca przewodnika, ale prawdziwa przygoda dopiero się zaczyna. Teraz wiecie, jak szukać tropów, obserwować otoczenie, rozmawiać z innymi i inspirować się działaniami.

Testujcie, eksperymentujcie i dzielcie się pomysłami z zespołem oraz lokalną społecznością. Twórzcie projekty, które mają znaczenie – dla Was, szkoły i całej planety.

Pamiętajcie: **małe działania robią wielką różnicę!**